

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ ЯК МЕТОД ЇХ КОНТРОЛЮ: ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД

(Представлено к.е.н. доц. Шиманською К.В.)

Розглянуто ступінь нормативно-правового регулювання процесу інвентаризації електронних грошей на підприємстві. Виявлено відсутність розроблених методик оцінки та відображення на рахунках обліку електронних грошей, що призводить до викривлення показників фінансової звітності. Розроблено організаційно-методичні положення проведення інвентаризації електронних грошей відповідно до етапів, що забезпечить уникнення викривлень у фінансовій звітності підприємства та надання користувачам більш достовірної інформації про обсяги розрахунків та залишки електронних грошей на підприємстві на дату балансу. Визначено вплив облікової політики, положення про організацію бухгалтерського обліку та посадової інструкції на систему контролю за операціями з електронними грошима, зокрема їх інвентаризацію. Виявлено типові порушення, які виникають під час відображення операцій з електронними грошима в обліку, своєчасне виявлення яких дозволять провести відповідні коригування задля уникнення викривлення інформації, що подається у фінансовій звітності підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський облік; електронні гроші; інвентаризація; контроль; метод.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. В умовах стрімкого розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій необхідним є пошук нових сучасних форм здійснення виробничої та торговельної діяльності, одною з яких є торгівля в мережі Інтернет. Кожного року її обсяги зростають, що й призводить до розвитку безготівкових розрахунків, зокрема з використанням електронних грошей.

На сьогодні ринок електронних грошей динамічно розвивається (табл. 1). Так, загальна кількість «електронних гаманців» (облікових записів) користувачів вже складає 40 млн., з яких 26,5 млн. тих, за якими було здійснено одну і більше операцій, а сума на яку користувачі здійснили операцій з метою оплати за товари, роботи, послуги, склала 3238 млн. грн. [4].

Таблиця 1

Електронні гроші банків України у 2015 році [4]

№ з/п	Вид електронних грошей	Банк-емітент	Сума, тис. грн.
1	Система електронних грошей «Monexu»	ФІДОБАНК	12 379
2	Система електронних грошей «Махі»	АЛЬФА-БАНК	9 315
3	Міжнародна платіжна система «GlobalMoney»	Ощадбанк	8 500
4	«MasterCard»	АЛЬФА-БАНК, ПРИВАТ-БАНК, Банк «МИХАЙЛІВСЬКИЙ», Перший інвестиційний банк	322
5	НСМЕП	ПОЛКОМБАНК, ЕКСПРЕСБАНК, Банк «МИХАЙЛІВСЬКИЙ»	160
6	«Visa»	Банк «ПІВДЕННИЙ»	15

Однак відсутність розроблених методик оцінки та відображення на рахунках обліку електронних грошей призводить до викривлення показників фінансової звітності. У зв'язку з цим набуває актуальності питання розробки організаційно-методичних положень проведення інвентаризації електронних грошей як дієвого інструменту формування достовірної інформації про залишки електронних грошей на дату балансу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення теоретичних основ господарського контролю в цілому, та інвентаризації як методу господарського контролю проводили у своїх дослідженнях такі вчені і дослідники, як Т.А. Бутинець [2], О.Т. Бровко, Н.В. Бондар, Л.О. Терепя [1], О.В. Мельниченко [8], В.В. Чудовець [12], О.В. Ілляшенко [6], Т.П. Сморганюк [10], А.М. Шнурко, М.О. Бражко [13]. Окремі питання

контролю за станом грошових розрахунків на підприємстві досліджували: М.Д. Корінько [7], Г.В. Даценко, І.А. Левченко [3], Е.Ф. Югас, М.С. Попович [14] та ін. Аналіз наукових праць, які присвячені питанням інвентаризації в цілому, та грошових коштів, зокрема, свідчить про відсутність методики проведення інвентаризації електронних грошей на підприємстві у зв'язку з відносною новизною даного об'єкту обліку.

Постановка завдання (формулювання мети статті). Метою даної статті є розробка організаційно-методичних положень інвентаризації електронних грошей на підприємстві та виявлення типових порушень у відображенні операцій з електронними грошима в обліку.

Викладення основного матеріалу. Основними завданнями бухгалтерського обліку на підприємстві є забезпечення збереженості майна власника та представлення достовірної та повної інформації зацікавленим користувачам. Однак, у зв'язку з рядом негативних факторів (відсутність розроблених на національному рівні методик, недостатність кваліфікації бухгалтерських кадрів з окремих питань) відбуваються викривлення такої інформації. Аби запобігти цьому статтею 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] визначено, що «для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка».

Як зазначає Т.А. Бутинець інвентаризація являє собою перевірку фактичної наявності об'єкта [2, с. 282]. Ілляшенко О.В., в свою чергу, додає, що метою інвентаризації є «виявлення наявності та оцінка стану об'єкта, що перевіряється, виявлення відхилень від тих нормативних, планових, облікових та інших характеристик, відповідно до яких він може функціонувати та їх нормативно-правове регулювання» [6, с. 51].

Загальні положення проведення інвентаризації на підприємстві регулюються Положенням про інвентаризацію активів та зобов'язань [9]. Однак, дане положення регулює лише особливості інвентаризації готівкових та безготівкових грошових коштів. А саме, в ході інвентаризації, відповідно до п. 6.1. наявність готівки, грошових коштів, цінних паперів, грошових документів і бланків документів суворої звітності встановлюється інвентаризацією та оформляється актом інвентаризації [9], а проводиться вона шляхом звірки залишків сум за даними бухгалтерського обліку підприємства з даними первинних документів.

Однак, вказаним вище положенням не передбачений порядок інвентаризації електронних грошей у зв'язку з порівняно нещодавнім зарахуванням електронних грошей до об'єктів бухгалтерського обліку (відповідний субрахунок у складі рахунку 33 «Інші кошти» з'явився у редакції Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 27.06.2013 [11]).

Різні автори процес інвентаризації поділяють на етапи, хоча погляди на їх кількість різняться. Так, О.Т. Бровко, Н.В. Бондар, Л.О. Терепя [1] виділяють такі етапи інвентаризації: підготовка, перевірка, підсумок та аналітичний.

Шнурко А.М., М.О. Бражко [13] виділяють три етапи: 1) підготовка до інвентаризації; 2) проведення інвентаризації; 3) завершення інвентаризації.

Чудовець В.В. [12] пропонує процес інвентаризації поділити на: організаційно-підготовчий, технологічно-документальний, порівняльно-аналітичний та результативний (підсумковий) етапи. На нашу думку, даний поділ є більш логічним та раціональним щодо правильності організації та методики проведення інвентаризації електронних грошей на підприємстві.

Притримуючись запропонованого підходу поділу процесу інвентаризації на етапи, нами розроблено організаційно-методичні положення проведення інвентаризації електронних грошей на підприємстві (рис. 1).

Завдання інвентаризації електронних грошей	Суб'єкти інвентаризації	Об'єкт інвентаризації
Перевірка фактичної наявності електронних грошей та визначення їх відповідності даним бухгалтерського обліку	Керівник (заступник) підприємства, головний бухгалтер, представник апарату управління, бухгалтер з обліку грошових котів	Електронні гроші
Джерела інформації	Договори та заяви про створення електронних гаманців в системах електронних грошей, виписки з системи електронних грошей, виписки банку, заявки на ініціювання придбання та продажу іноземної валюти	

Рис. 1. Порядок проведення інвентаризації електронних грошей відповідно до етапів

Отже, основним завданням інвентаризації електронних грошей є виявлення їх фактичної наявності та перевірка відповідності даним бухгалтерського обліку, що забезпечить уникнення викривлень у фінансовій звітності підприємства та надання користувачам більш достовірної інформації про обсяги розрахунків електронними грошима та їх залишки на дату балансу як складової високоліквідних активів підприємства.

Наведений порядок проведення інвентаризації електронних грошей передбачає, що на організаційно-підготовчому етапі інвентаризації відбувається формування інвентаризаційної комісії, завершення обробки всіх документів щодо руху електронних грошей та підрахунок залишків на дату інвентаризації.

Під час технологічно-документального етапу інвентаризації здійснюється ознайомлення інвентаризаційної комісії з положеннями облікової політики щодо операцій з електронними грошима, адже під час формування облікової політики враховується як порядок відображення електронних грошей в бухгалтерському обліку, так і порядок здійснення внутрішнього контролю (рис. 2).

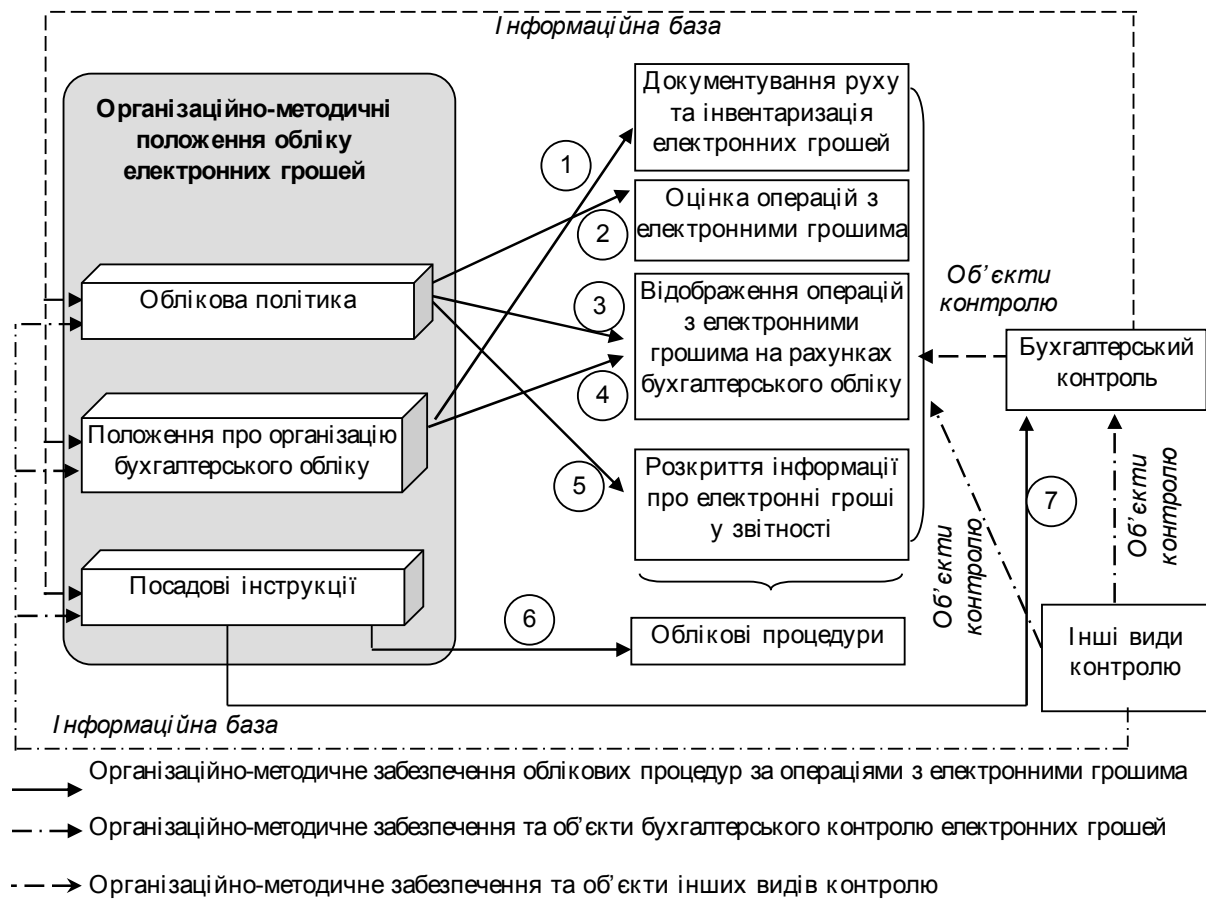

Рис. 2. Вплив облікової політики на систему контролю операцій з електронними грошима, зокрема їх інвентаризацію

Як видно з рисунка 2, облікова політика є основним документом, в якому містяться основні методичні положення відображення в обліку електронних грошей, які законодавством не передбачені, або передбачені у вигляді диспозитивних норм, а саме параметри оцінки операцій з електронними грошима, відображення цих операцій на рахунках обліку та розкриття інформації про них у звітності (п. 2, 3, 4, рис. 2). Однак облікова політика є не єдиним документом, який забезпечує повне та достовірне відображення в бухгалтерському обліку операцій з електронними грошима.

Так, Положення про організацію бухгалтерського обліку формалізує порядок документування руху електронних грошей, а також деякі положення щодо відображення операцій з електронними грошима на рахунках бухгалтерського обліку (п. 1, 2, рис. 2).

В посадовій інструкції бухгалтера, в свою чергу, прописуються обов'язки і права бухгалтера щодо проведення облікових процедур з електронними грошима, а також проведення бухгалтерського контролю за повнотою та правильністю відображення руху електронних грошей в обліку (п. 6, 7, рис. 2), що закладає базис організаційного забезпечення обліку і контролю електронних грошей в частині технічної складової

Результатом проведеної інвентаризації операцій з електронними грошима можуть бути їх надлишки або нестачі, які необхідно оформити відповідними проводками в обліку. Виникнення даних розбіжностей може бути спричинено порушеннями у відображенні операцій з електронними грошима в бухгалтерському обліку наведеними в таблиці 2.

Під час інвентаризації операцій з електронними грошима варто звернути увагу на дані порушення, аби своєчасно їх виявити та провести відповідні коригування задля уникнення викривлення інформації, що подається у фінансовій звітності підприємства.

Таблиця 2

Типові порушення при відображенні операцій з електронними грошима в обліку

№ з/п	Можливе порушення	Характеристика порушення
1.	Неповне відображення на рахунках обліку операцій з електронними грошима	Виявлення електронного гаманця, операції по якому не відображаються в обліку. Відсутність первинних документів по операціям з надходження чи витрачання електронних грошей
2.	Арифметичні помилки, щодо відображення руху електронних грошей в обліку	Перевищення лімітів на розрахунки електронними грошима передбаченні законодавством
3.	Некоректне відображення операцій з електронними грошима в обліку	Неправильне відображення операцій з електронними грошима на рахунках бухгалтерського обліку, неправильний підрахунок залишків, невідповідність записів у регістрах бухгалтерського обліку підтверджуючим документам

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сьогодні інвентаризація є одним з основних методів перевірки фактичного стану розрахунків електронними грошима та правильності їх відображення в бухгалтерському обліку. В даній статті нами запропоновано організаційно-методичні положення проведення інвентаризації електронних грошей на підприємстві, які дозволять своєчасно виявити та виправити допущені помилки у обліковому відображенні електронних грошей. Також, в ході дослідження виявлені типові порушення, що виникають під час відображення операцій з електронними грошима в бухгалтерському обліку, які сформулюють напрямки, на які інвентаризаційна комісія має звернути увагу в першу чергу.

Список використаної літератури:

1. Бровко О.Т. Етапи проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей роздрібного підприємства / О.Т. Бровко, Н.В. Бондар, Л.О. Терена [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>.
2. Бутинець Т.А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології, практики : монографія / Т.А. Бутинець. – Житомир : ЖДТУ, 2011. – 772 с.
3. Даценко Г.В. Аудит та інспектування грошових коштів і касових операцій: суть, проблемні аспекти та шляхи їх подолання // Г.В. Даценко, І.А. Левченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201374/210-216.htm>.
4. Електронні гроші банків України у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283.
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
6. Ілляшенко О.В. Дослідження сутності інвентаризації як важливого методу обліку та внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств / О.В. Ілляшенко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – Вип. 1 (1). – 2012. – С. 45–52 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2012_1(1)_9).
7. Корінько М.Д. Аудиторський контроль грошових коштів / М.Д. Корінько // Бізнес та інтелектуальний капітал ; Інтелект XXI, 2014. – № 6. – С. 80–85.
8. Мельниченко О.В. Методологія аудиту електронних грошей / О.В. Мельниченко // Вісник ЖДТУ / Серія: Економічні науки. – 2013. – № 2 (64). – С. 124–130.
9. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань ; Затверджено наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 р. № 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.
10. Сморганюк Т.П. Інвентаризація – один із головних методів обліку і контролю / Т.П. Сморганюк // «Молодий вчений». – 2015. – № 2 (17). – С. 66–69.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій ; Затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
12. Чудовець В.В. Інвентаризація як метод обліку і контролю діяльності сільськогосподарських підприємств 2006 року : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / В.В. Чудовець; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2006. – 21 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/contents/34773.html>.
13. Шнурко А.М. Особливості проведення інвентаризації на підприємстві / А.М. Шнурко, М.О. Бражке // PERSPECTIVE INNOVATIONS IN SCIENCE, EDUCATION, PRODUCTION AND TRANSPORT. – 16–26 December 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sworld.com.ua/konfer37/738.pdf>.

14. Югас Е.Ф. Контроль і ревізія безготівкових розрахунків / Е.Ф. Югас, М.С. Попович // Науковий вісник Ужгородського університету. – Вип. 1 (42). – 2014. – С. 212–217.

References:

1. Brovko, O.T., Bondar, N.V. and Terepa, L.O. “Etapy provedennya inventaryzatsiyi tovarno-material'nykh tsinnostey rozdrubnogo pidpryyemstva”, available at: www.kpi.kharkov.ua/archive/
2. Butynets', T.A. (2011), *Rozvytok nauky hospodars'koho kontrolyu: problemy teorii, metodolohiyi, praktyky*, ZhDTU, Zhytomyr, 772 p.
3. Datsenko, H.V. and Levchenko, I.A. (2013), „Audyt ta inspektuvannya hroshovykh koshtiv i kasovykh operatsiy: sut', problemni aspekty ta shlyakhy yikh podolannya”, available at: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201374/210-216.htm>
4. “Elektronni hroshi bankiv Ukrainy u 2015 rotsi”, available at: www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412&cat_id=22918283
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), *Pro bukhhalters'kyi oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini*, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Illyashenko, O.V. (2012), “Doslidzhennya sutnosti inventaryzatsiyi yak vazhlyvoho metodu obliku ta vnutrishn'ohospodars'koho kontrolyu diyal'nosti pidpryyemstv”, *Ekonomichna stratehiya i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Vol. 1 (1), pp. 45–52, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprst_2012_1\(1\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprst_2012_1(1)_9)
7. Korin'ko, M.D. (2014), “Audytors'kyi kontrol' hroshovykh koshtiv”, *Biznes ta intelektual'nyy kapital*, No. 6, pp. 80–85.
8. Mel'nychenko, O.V. (2013), “Metodolohiya audytu elektronnykh hroshey”, *Visnyk ZhDTU. Seriya: Ekonomichni nauky*, No. 2 (64), pp. 124–130.
9. The Ministry of Finance of Ukraine (2014), *Polozhennya pro inventaryzatsiyu aktyviv ta zobov'yazan'*, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
10. Smorzhanjuk, T.P. (2015), “Inventaryzatsiya – odyin iz holovnykh metodiv obliku i kontrolyu”, *Molodyy vchenyy*, No. 2 (17), pp. 66–69.
11. The Ministry of Finance of Ukraine (1999), *Instruktsiya pro zastosuvannya Planu rakhunkiv bukhhalters'koho obliku aktyviv, kapitalu, zobov'yazan' i hospodars'kykh operatsiy pidpryyemstv i orhanizatsiy*, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
12. Chudovets', V.V. (2006), *Inventaryzatsiya yak metod obliku i kontrolyu diyal'nosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv 2006 hoda: Author's abstract*, Derzh. akad. statystyky, obliku ta audytu Derzhkomstatu Ukrainy, Kyiv, 21 p., available at: <http://disser.com.ua/contents/34773.html>
13. Shnurko, A.M. (2014), “Osoblyvosti provedennya inventaryzatsiyi na pidpryyemstvi”, *Proceedings of the Perspective innovations in science, education, production and transport Conference*, available at: www.sworld.com.ua/konfer37/738.pdf
14. Yuhas, E.F. and Popovych, M.S. (2014), “Kontrol' i reviziya bezhotivkovykh rozrakhunkiv”, *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, Vol. 1 (42), pp. 212–217.

СЕМЕНЕЦЬ Анна Павлівна – аспірант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– бухгалтерський облік і контроль електронних грошей.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2016.